LA SINODALITAT: UNA VELLA NOVETAT

+José Cobo

Voldria començar amb dues imatges aparentment molt distants entre si, però que poden ajudar-nos a situar el que està en joc quan parlem de sinodalitat.

La primera és coneguda: els violinistes del Titànic. Mentre el vaixell s'enfonsa, continuen interpretant la seva música. L'escena resulta commovedora perquè aquells músics no estan fent malament la seva feina. Ben al contrari. Romanen fidels a allò que saben fer i continuen fent-ho bé fins a l'últim moment. Però, convertida en paràbola, la imatge ens provoca: és possible fer molt bé allò que sempre hem fet i, tanmateix, no respondre adequadament al que realment està succeint.

Potser aquest risc existeix també a l'Església. Podem celebrar bé, mantenir les nostres estructures, programar millor, multiplicar iniciatives i sostenir institucions que han produït molts fruits i, tanmateix, no advertir prou que les condicions del viatge estan canviant. El problema no està necessàriament en allò que veníem fent. Moltes de les nostres formes pastorals han estat fecundes i continuen sent-ho. La pregunta és si continuem escoltant el que Déu ens demana ara i si les nostres maneres de procedir ens permeten reconèixer la realitat nova que tenim al davant.

Davant d'aquesta imatge voldria col·locar-ne una altra: Jonàs.

El llibre de Jonàs sempre m'ha impressionat perquè presenta un Déu que sembla confiar en les possibilitats d'un home més del que aquest home confia en Déu. Jonàs coneix perfectament les seves limitacions i, quan rep la missió d'anar a Nínive, fuig. No entén que la missió no depèn fonamentalment de les seves capacitats. Déu li demana una cosa bastant més senzilla i, al mateix temps, més difícil: que es posi en camí i anunciï la paraula que ha rebut.

Però el problema de Jonàs no és només que desconfiï de si mateix. Tampoc confia gaire en l'eficàcia d'aquella paraula ni, en el fons, en les possibilitats de Nínive. Mira aquella ciutat i pràcticament ja n'ha fet un judici. Déu, tanmateix, la mira d'una altra manera. Allà on Jonàs veu un poble gairebé perdut, Déu continua veient persones capaces d'escoltar, convertir-se i començar de nou.

I passa el fet sorprenent: Nínive escolta.

Aleshores descobrim que en el llibre no solament es converteix Nínive. També s'ha de convertir el profeta. Jonàs ha d'aprendre que la paraula que anuncia no és la seva paraula, la missió no és la seva missió i el poble al qual és enviat no és propietat seva. Ha d'aprendre, sobre tot, a mirar aquell poble de la manera com Déu el mira i a confiar en la Força del missatge que anuncia.

Crec que aquí apareix una bona porta d'entrada a la sinodalitat. Potser una de les conversions que necessitem consisteix a deixar de preguntar-nos només què hem de fer nosaltres i començar a preguntar-nos què està fent ja Déu en el seu Poble. Abans de decidir què necessita una comunitat, necessitem escoltar-la; abans de pensar que nosaltres portem Déu a determinats llocs, necessitem reconèixer que l'Esperit ens precedeix; i abans de donar per perduts determinats ambients, persones o generacions, convindria recordar que Déu pot estar veient possibilitats allà on nosaltres només veiem dificultats.

I quan es parla de sinodalitat, hem de reconèixer que es detecten diverses reaccions. Uns experimenten entusiasme; d'altres donen mostres de nerviosisme i incertesa; alguns reflecteixen un cert cansament. No falten aquells que pensen que estem davant d'una paraula nova per a una realitat que els resulta encara desdibuixada.

Tanmateix, la realitat és que la sinodalitat constitueix una vella novetat.

Així he volgut titular la meva intervenció. És «vella», perquè pertany a l'ADN de l'Església des de la Pentecosta. Però també és «novetat», perquè, encara que durant segles determinades circumstàncies històriques van debilitar algunes de les seves expressions, avui l'Esperit —protagonista principal del concepte de sinodalitat— ens convida a revitalitzar aquesta dimensió eclesial.

Com succeeix tantes vegades a l'Església, no avancem inventant, sinó recordant i tornant als nostres orígens. Per tant, és important destacar-ho ja des del principi: no caminem cap a una cosa estranya a nosaltres; més aviat, tornem a casa.

Deia sant Vicenç de Lerins, monjo gal del segle V, que el veritable desenvolupament de la doctrina consisteix en el fet que «creixi romanent idèntica». L'Església canvia,

però precisament i només per continuar sent ella mateixa. La sinodalitat pertany a aquesta lògica. No es tracta d'un canvi d'identitat. Més aviat és un canvi d'estil i, com veurem, de manera eclesial de procedir.

La sinodalitat no altera la naturalesa jeràrquica de l'Església. Ens obliga, això sí, a comprendre-la dins d'una Església que és Poble de Déu i a articular el ministeri ordenat, el sensus fidei del Poble sant, els diferents carismes i les diferents vocacions en aquesta realitat que el procés sinodal ha expressat mitjançant una fórmula especialment fecunda: «coresponsabilitat diferenciada».[1]

I. DÉU SEMPRE HA CAMINAT AMB EL SEU POBLE

Començaré afirmant que, en sentit ampli, la sinodalitat comença molt abans de l'Església. Perquè la noció de sinodalitat, al meu entendre, presenta un doble accent: d'una banda, destaca la idea del caminar, del dinamisme, de la renúncia a una imatge estàtica i fixa; de l'altra, parla no d'una perspectiva intimista i individual, sinó que constitutivament apel·la a la mediació comunitària, al caminar amb altres.

Tota la història de la salvació és una història d'un Déu que camina juntament amb el seu Poble. El Senyor no governa des de la distància ni es desentén de les pors i preocupacions humanes. Camina amb el seu poble. «Jo soc», dinàmicament, es pot traduir per «soc el que seré amb el meu poble». Per això camina amb Abraham, acompanya Moisès i camina amb Israel pel desert.

Existeix també discerniment, una missió compartida i una comunió d'interessos. Però, sobretot, apareix un gran ensenyament: Déu no salva individus aïllats; salva un poble.

L'Església neix ja caminant i no de manera aïllada, recordant que el primer enviament va ser de dos en dos (cf. Mc 6,7; Lc 10,1) i sabent que on dos o més estiguin reunits en el seu nom, allí hi ha el Senyor (cf. Mt 18,20). Aquesta intuïció travessarà tota l'Escriptura i serà recuperada solemnement pel Vaticà II.

II. JESÚS, EL GRAN CAMINANT

Jesús mai no organitza una escola de deixebles sedentaris asseguts en un pupitre. Més aviat els crida per caminar i per recuperar dinàmicament els llocs on la gent

viu la vida. Per això, des del principi, els carrers, les places, els muntanyes, el mar i, de manera molt destacada, els vorals dels camins es converteixen en llocs preferits per a l'anunci de la Bona Nova.

L'episodi d'Emmaús (cf. Lc 24,13-35) constitueix potser la millor imatge d'aquest caminar junts que es consagra també després de la mort i resurrecció del Senyor. Comença amb dos deixebles decebuts. Jesús s'acosta, però abans de parlar escolta primer. Pregunta. Moltes vegades el que és rellevant és fer les preguntes precises.

Podria corregir immediatament la interpretació equivocada que aquells deixebles fan dels esdeveniments, però permet primer que expressin el que han viscut, les seves expectatives frustrades i la seva tristesa. Després el Mestre interpreta les Escriptures, seguidament parteix el pa i...

Tota la pedagogia sinodal és allà: l'escolta compartida, el discerniment a la llum de la Paraula, la celebració i la missió.

III. L'ESGLÉSIA PRIMITIVA: EL PRIMER SÍNODE

El gran text és Fets 15,1 i ss., l'anomenat Concili de Jerusalem. Havia sorgit un conflicte enorme. Es discutia ni més ni menys qui podia pertànyer a l'Església i sota quines condicions. No era una qüestió secundària ni merament organitzativa. Estava en joc la comprensió mateixa de la novetat cristiana i de la missió als gentils.

A aquesta pregunta no es respon així com així amb un decret unilateral. Es posen a l'escolta mútua, debaten apassionadament aportant cadascú les seves millors raons i discerneixen. Pere parla i apareix ja una responsabilitat diferenciada. Pau i Bernabé reten compte de la seva experiència, d'allò que han vist fer a Déu entre els gentils. Jaume ofereix una síntesi.

La tradició, l'experiència, l'Escriptura i el discerniment de la comunitat entren en conversa.

Finalment, el llibre dels Fets es fa ressò d'una frase extraordinària: «Hem decidit l'Esperit Sant i nosaltres...». No diu unilateralment: «He decidit». Però tampoc afirma simplement: «hem decidit nosaltres». L'Església no s'entén com a propietària de la missió. La decisió és fruit del discerniment comunitari i de l'obertura a l'Esperit Sant, que és des de l'inici el gran protagonista sinodal.[2]

Aquí trobem quatre pilars de tota sinodalitat: escolta; llibertat per parlar; discerniment eclesial; decisió per part de qui té l'autoritat.

No hi ha autoritarisme ni tampoc parlamentarisme democràtic, però sí una participació real dels diferents subjectes dins d'una comunitat que busca reconèixer allò que l'Esperit està fent.

IV. LA SINODALITAT EN LA HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA. BREVÍSSIM APUNT

Molt abans del Vaticà II l'Església ha viscut profundament en clau sinodal. Siguin suficients uns pocs cants en la història i en la tradició per acreditar-ho.

Un dels Pares de l'Església, sant Cebrià de Cartago, afirmava: «Res no faig sense el consell dels preveres i el consentiment del poble». Per la seva banda, sant Joan Crisòstomo va arribar a afirmar que Església i sínode són sinònims, expressió freqüentment citada per subratllar la dimensió comunional del caminar eclesial.[3]

I sant Agustí, amb motiu de l'aniversari de la seva consagració episcopal, deia: «Allà on m'aterra el que soc per a vosaltres, allí em consola el que soc amb vosaltres. Perquè para vosaltres soc bisbe; amb vosaltres soc cristià».[4]

No són frases retòriques, sinó expressió d'un sentir consolidat que mostra que la sinodalitat és una dimensió antiga de la consciència eclesial. I resulta especialment significativa l'afirmació d'Agustí: la responsabilitat ministerial no cancel·la allò que el pastor comparteix amb tots els batejats.

A nivell organitzatiu general de l'Església, durant el primer mil·lenni proliferen els sínodes locals. Els bisbes es reuneixen constantment, es consulta les Esglésies locals i Roma confirma. Es dona una veritable coresponsabilitat.

Amb motiu del I Concili de Nicea, en el seu 1700 aniversari, el Papa va recordar que aquell Concili va inaugurar un camí sinodal que l'Església ha de seguir per tractar les qüestions teològiques i canòniques a nivell universal.

La vida monàstica constitueix un altre magnífic exemple. La Regla de sant Benet conté un text sorprenentment actual. En el capítol III, titulat «De com s'ha de cridar els germans a Consell», es diu: «Sempre que hi hagi assumptes importants reuneixi

l'abat tota la comunitat». I afegeix: «Moltes vegades revela el Senyor al més jove el que és millor».[5]

No desapareix l'autoritat de l'abat. Ell ha de decidir. Però precisament perquè ha de decidir necessita escoltar. L'autoritat no significa posseir de bell antuvi tot allò que cal per discernir.

L'Edat Mitjana desenvolupa cabildos, capítols, ordes religioses amb forta participació, universitats, concilis i múltiples formes de consulta.

Més tard, el 1511, els frares dominics a l'illa de La Española fan un autèntic exercici de discerniment comunitari: primer callen i escolten la realitat; després discerneixen en comunitat amb dejuni i pregària; finalment encarreguen al frare més jove —no al superior—, fra Antón de Montesinos, predicar aquelles famoses paraules en defensa dels drets de la població indígena: «És que no són homes? No tenen ànimes racionals? No senten ni pateixen com nosaltres?».[6]

La paraula profètica de Montesinos no neix d'una pensada individual. És el resultat d'una comunitat que ha mirat la realitat, l'ha confrontat amb l'Evangeli i ha discernit conjuntament.

El Concili de Trento, fins i tot dins d'una eclesiologia fortament marcada pel segon mil·lenni, va conèixer també debats, consultes, comissions i formes de participació, i va impulsar sínodes diocesans i concilis provincials.

Però el gran impuls contemporani arriba amb el Concili Vaticà II. Lumen gentium recupera l'auto comprensió de l'Església com a Poble de Déu, en el qual tots els batejats participen, segons la seva vocació i ministeri, en la vida i missió eclesial. L'Església és Poble de Déu abans que una mera organització de funcions; és comunió i missió. Pau VI arribarà a dir que «l'Església es fa col·loqui» i, el 1965, crea el Sínode dels Bisbes com a llera estable de participació de l'episcopat universal en el discerniment de l'Església.[7]

Seixanta anys després continuem descobrint les conseqüències d'aquesta eclesiologia. Estem en un moment especial de "nova recepció". No es tracta de desconèixer el Concili, sinó de reconèixer que estem en un moment de creixement

i de nova acollida perquè encara no hem acabat de traduir totes les seves intuïcions a la nostra manera ordinària de ser i procedir com a Església.

Convé precisar també què volem dir quan parlem de reforma. Congar advertia ja abans del Concili que, en determinats moments històrics, el que entra en crisi no és l'Evangeli, sinó també les formes concretes mitjançant les quals organitzem l'apostolat, transmetem la fe i configurem institucionalment la vida de l'Església. Per això una reforma eclesial no té una finalitat empresarial ni pretén simplement aconseguir una institució més eficient. La pregunta de fons és sempre missionera: què ens ajuda avui a anunciar i transparentar millor l'Evangeli.

Sobre aquesta base, Francesc torna a situar la sinodalitat al centre de la recepció del Concili. El 2015 ho va formular amb una expressió que s'ha fet programàtica: «El camí de la sinodalitat és el camí que Déu espera de l'Església del tercer mil·lenni». La seva aportació pot resumir-se en tres moviments que es necessiten mútuament: una Església que escolta, una Església que discerneix i una Església en sortida. Perquè la sinodalitat mai no acaba en nosaltres mateixos: caminem junts perquè hem estat enviats junts.[8]

Lleó XIV recull aquest camí i sembla decidit a consolidar-lo com a hàbit eclesial i espiritual. Ha recordat que la sinodalitat no és un conjunt de reunions ni un mètode de treball, sinó un estil espiritual que neix de la trobada, creix en l'escolta i madura en el discerniment. Durant la seva visita a Espanya va insistir en una escolta capaç de reconèixer la veu de Déu que parla a través de la comunitat eclesial i va utilitzar una imatge especialment expressiva: la polifonia, la unitat en la diversitat. No es tracta que tots pensem igual, sinó d'aprendre a escoltar-nos para discernir junts el que l'Esperit demana a l'Església.[9]

V. ALGUNES CLAUS PER A ENTENDRE LA SINODALITAT

Abans d'abordar els reptes concrets convé aclarir breument algunes paraules. Perquè podem parlar molt de sinodalitat i continuar comprenent l'Església pràcticament de la mateixa manera.

La primera categoria és Poble de Déu, recuperada amb especial força pel Concili Vaticà II. Lumen gentium recorda que Déu no va voler salvar els homes aïlladament,

sinó «constituint un poble» (LG 9). I no és indiferent que, després de parlar del misteri de l'Església, el Concili col·loqués el capítol sobre el Poble de Déu abans del dedicat específicament a la jerarquia. Abans d'explicar allò que ens diferencia va voler afirmar allò que ens constitueix a tots. L'Església és, abans de tot, un poble convocat per Déu, en el qual existeixen diferents vocacions, carismes i ministeris al servei d'una única missió.

D'aquí la segona paraula: baptisme. Primer allò comú; després allò específic. Primer el baptisme; després els ministeris i les funcions. Abans de ser laics, religiosos, sacerdots o bisbes, tots som fidels cristians. La diversitat no desapareix, però queda situada dins d'una dignitat i una vocació compartides. Per això la coresponsabilitat no comença quan algú rep una tasca o una delegació: neix del baptisme.

La tercera clau és la recíproca necessitat. Lumen gentium 32 utilitza aquesta expressió per descriure la relació entre pastors i fidels. És bastant més que col·laboració. Significa reconèixer que l'Esperit no ha lliurat tots els seus dons a una sola vocació o ministeri i que, precisament perquè som diferents, ens necessitem. Aquí s'entén bé la «coresponsabilitat diferenciada»: participem d'una mateixa missió, encara que no tots tinguem la mateixa funció ni responsabilitat.

I perquè som Poble de Déu i ens necessitem, hem d'escoltar-nos i discernir junts. L'escolta no procedeix simplement d'una sensibilitat democràtica. Escoltem perquè creiem que l'Esperit actua en tot el Poble de Déu. Allí es situa el sensus fidei de què parla Lumen gentium 12. Escoltar no és recollir opinions, sinó admetre que l'experiència i la paraula de l'altre poden ajudar-nos a reconèixer millor el que Déu està fent i construir un vertader «nosaltres» eclesial perquè prové de la veu de l'Esperit en cada fidel.

Finalment, el discerniment ha de conduir a decidir. La sinodalitat no significa que tots decidim tot ni que l'autoritat sigui substituïda per una majoria. Les decisions s'elaboren mitjançant l'escolta, l'aportació d'experiències i competències diverses, la pregària i el discerniment; després, qui té la responsabilitat ministerial assumeix la decisió que li correspon. Podríem resumir-ho així: no tots hem de decidir tot, però ningú deuria decidir en solitud allò que necessitem discernir junts.

En realitat, tot està relacionat: som Poble de Déu perquè hem estat convocats; el baptisme ens incorpora a aquest Poble i ens fa corresponsables; la diversitat de dons fa que ens necessitem; i aquesta recíproca necessitat ens porta a escoltar, discernir i decidir junts per a la missió. La sinodalitat no afegeix res d'estrany a l'Església; intenta ajudar-nos a viure de manera més coherent el que ja som.

VI. ALGUNS REPTES DE LA SINODALITAT PER A L'ESGLÉSIA AVUI

A partir d'aquest recorregut, voldria aturar-me ara en una pregunta més concreta: quins reptes planteja la sinodalitat a l'Església d'avui? No els formularia principalment com una llista de reformes pendents. La pregunta és més profunda: quina conversió necessita la nostra Església per continuar sent missionera en una societat que ja ha canviat? Des d'aquí assenyalaria sis reptes urgents a afrontar i, com a nota al peu, voldria compartir algunes respostes o experiències que podem aportar des de l'experiència de la nostra diòcesi.

1. Recuperar una vertadera cultura baptismal: passar d'una Església sostinguda per l'herència sociològica a una Església de subjectes batejats

El primer consisteix a passar d'una Església sostinguda durant molt de temps per l'herència sociològica a una Església formada per subjectes batejats, conscients de la seva vocació i de la seva responsabilitat.

La sinodalitat no comença en els consells pastorals o en els òrgans que la expressen. Comença en el baptisme. Abans d'explicar allò que ens diferencia per les nostres vocacions, carismes i ministeris, la *Lumen gentium* presenta allò que ens constitueix a tots com a Poble de Déu.

Abans de ser bisbe, sacerdot, religiós o laic, tots som fidels batejats. El baptisme és la font de la qual partim; primerament genera un «nosaltres» eclesial i ens envia a una missió compartida.

Això obliga a plantejar una pregunta elemental: com neix avui un cristià? Si algú rep els sagraments, però no descobreix que pertany a un poble, que ha rebut dons i que ha estat enviat, alguna cosa essencial de la iniciació ha quedat incompleta.

Com a suggeriment puc aportar l'intent que fem a Madrid de realitzar-ho mitjançant la posada en marxa d'un catecumenat d'adults en vuit centres pilot. No

es tracta simplement d'afegir una altra estructura catequètica. Volem que aquesta experiència ens ajudi a revisar progressivament els nostres processos de iniciació, passant d'una preparació centrada en la recepció de sagraments a un veritable procés d'incorporació a Crist, a una comunitat concreta i a una missió. Una cosa semblant volem fer amb la formació del laïcat: no formar únicament col·laboradors per a tasques intraeclesials, sinó cristians capaços de viure la seva vocació en la família, el treball, la cultura i la societat, aportant després a l'Església l'experiència que adquireixen precisament en aquests llocs.

2. Passar de la col·laboració a la recíproca necessitat

El segon repte consisteix a fer un pas des de la col·laboració cap a la recíproca necessitat. Hem avançat molt en participació laical, però encara pot romandre un esquema implícit: el sacerdot posseeix la missió i els altres l'ajuden a realitzar-la.

El professor Rafael Luciani és un actiu revelador d'una afirmació de la *Lumen gentium* de la qual ha extret conseqüències interessants: «pastors i fidels estan units per una "recíproca necessitat"». Cap subjecte eclesial posseeix per si sol tots els dons necessaris per a la missió. (*Lumen gentium*, en el número 32, afirma: «Perquè la distinció que el Senyor va establir entre els sagrats ministres i la resta del Poble de Déu porta amb si la solidaritat, ja que els Pastors i els altres fidels estan vinculats entre si per recíproca necessitat»).

Això canvia la nostra manera de situar-nos. Ja no n'hi ha prou amb dir: «Necessito col·laboradors per a fer la meva tasca». Hem d'arribar a reconèixer: «Per a discernir i realitzar la missió que Déu ens confia, necessito eclesialment dels altres».

El laic no adquireix importància quan ocupa espais clericals. La seva vida familiar, professional i social conté una experiència que l'Església necessita per a comprendre la realitat i actuar-hi transformant-la. Tampoc una parròquia, un moviment o una institució es poden considerar complets per si mateixos.

Podem condensar-ho en una frase que conté tota una eclesiologia: **ningú sobra, però tampoc ningú no basta**.

Aquesta convicció afecta també les nostres institucions. A Madrid estem revisant l'estructura territorial de la diòcesi i mirant d'enfortir el treball conjunt entre

parròquies, arxiprestats i vicaries. La qüestió no consisteix simplement a dibuixar un altre mapa, sinó a aprendre a compartir projectes, recursos i responsabilitats mitjançant l'experiència de la complementarietat i el treball transversal. I el mateix s'aplica a la relació entre parròquies, vida consagrada, col·legis, universitats, Càritas, moviments i altres realitats eclesials: no es tracta d'absorbir la identitat de ningú, sinó d'entrellaçar dons diferents al servei d'una missió comú.

3. Elaborar junts les decisions, exercir l'autoritat i retre comptes

El tercer repte afecta l'autoritat i la nostra manera de prendre decisions. L'alternativa no és autoritat o sinodalitat. La qüestió és com s'exerceix evangèlicament la participació dins d'una Església sinodal.

Fets 15 sempre serà un marc essencial que ens ofereix una gramàtica molt concreta: escolta, llibertat per a parlar, relat de l'experiència, contrast amb l'Escriptura, discerniment i decisió. Per això van poder dir: «Hem decidit l'Esperit Sant i nosaltres».

Aquí convé distingir entre elaborar una decisió i adoptar la decisió. No tothom adopta totes les decisions. Cada subjecte conserva la seva responsabilitat pròpia. Però ningú hauria d'arribar sol a les decisions importants que afecten tothom. L'elaboració necessita escolta, consulta, discerniment i participació reals.

Això fa més exigent l'autoritat, no més feble. Demana escoltar, decidir, explicar i revisar. Una autoritat que escolta les conseqüències de les seves decisions i pot revisar-les continua discernint.

A aquesta manera de decidir pertany també una cosa que el Document final del Sínode ha subratllat amb claredat: la transparència, la rendició de comptes i l'avaluació. No són exigències importades de l'empresa ni simples mecanismes de control. Formen part d'una responsabilitat eclesial que ha de poder donar raó de les decisions presses, escoltar les seves conseqüències i revisar el que calgui.

El mateix Nou Testament ofereix una imatge significativa: després de batejar Corneli, Pere torna a Jerusalem i explica a la comunitat per què ha actuat així. L'autoritat no queda disminuïda pel fet de donar compte del seu servei; es fa més

responsable i creïble. Una autoritat capaç de revisar és una autoritat que continua discernint.

Un element fonamental i molt sensible a aquest moviment, que serveix de termòmetre d'aquest, és la sinodalitat que expressen els nostres consells pastorals. No es tornen sinodals simplement perquè hi hagi laics al voltant d'una taula, sinó quan els seus membres poden conèixer junts la realitat, escoltar la Paraula, elaborar propostes, participar en la construcció de las decisions i avaluar després el que s'ha realitzat.

A Madrid estem impulsant la implantació efectiva dels Consells Pastorals Parroquials i començant el camí cap a una Assemblea Sinodal diocesana el 2027. El que és important no és simplement tenir consells o celebrar una gran assemblea. Si en acabar tot continua funcionant exactament igual, haurem avançat poc. El veritable fruit serà que el procés ens ensenyi a discernir com a diòcesi i que l'escola, l'elaboració de les decisions i la seva posterior avaluació vagin entrant en el nostre mode ordinari de procedir.

4. Escoltar subjectes concrets i deixar-nos modificar per la seva paraula

El quart repte consisteix a deixar de parlar contínuament de col·lectius i començar a escoltar persones concretes. Parlem de «els joves», «les dones», «els pobres», «els migrants» o «els allunyats». Són categories útils, però poden ocultar les persones reals. Acabem parlant molt sobre elles i poc amb elles.

Ja alguns teòlegs ens animen a passar de subjectes eclesials abstractes a subjectivitat concretes. Una professora, un treballador, una mare de família, un jove que habita la cultura digital o una persona migrant aporten al discerniment allò que viuen. L'Església necessita la seva lectura de la realitat, no solament la seva disponibilitat per a realitzar tasques internes.

Això adquireix una força especial quan parlem dels pobres. No n'hi ha prou amb una Església per a ells. Necessitem caminar amb ells i preguntar-nos què ens està mostrant Déu a través de les seves vides i quin lloc efectiu troben en les nostres comunitats.

La conversa en l'Esperit ens pot ajudar, sempre que no la convertim en una tècnica. Escoltar de debò comença quan admeto que la paraula de l'altre pot modificar la meva comprensió i fer néixer un «nosaltres» que abans no existia. Per això tota conversa en l'Esperit neix de l'oració i de l'escolta de Déu.

Aquesta és la intenció amb la qual estem preparant a la nostra diòcesi una Assemblea de Joves. No volem convocar-los únicament per a dir-los què esperem d'ells. Necessitem conèixer què viuen, què esperen, què els dol, què els ajuda a creure i què troben o troben a faltar en les nostres comunitats. Són Església ara. Una cosa semblant aprenem a Càritas, en els Centres d'Escolta, en la pastoral amb gent gran o en la Mesa per la Hospitalitat: la soledat, la salut mental, la migració o l'habitatge no son només problemes per als quals cal organitzar respostes; són vides que ens poden ajudar a comprendre millor per on passa avui l'Evangeli.

5. Passar de la polarització a la polifonia i de la juxtaposició a la xarxa

El cinquè repte té dues cares: aprendre a viure la diversitat com a polifonia i articular les nostres realitats com una xarxa missionera.

Pentecosta no elimina les llengües. L'Esperit no obliga a tothom a dir el mateix de la mateixa manera; fa possible que persones diferents es comprenguin i reconeguin una única Bona Nova. Babel no és la diversitat, sinó la incapacitat de construir comunió.

Una polifonia no aconsegueix la unitat fent que totes les veus cantin la mateixa nota. Necessita veus diferents que s'escoltin al servei d'una obra comú. En una societat polaritzada, necessitem sostenir el desacord sense trencar la comunió i reconèixer que també qui pensa d'una altra manera pot posseir un don que necessito.

Una cosa semblant passa amb les nostres institucions. En un mateix territori conviuen parròquies, col·legis, Càritas, vida consagrada i moviments que realitzen una feina valuosa, però moltes vegades romanen incomunicats. Cadascú interpreta bé la seva partitura, però falta l'obra comú.

Avui comprovem que les accions de l'Església, que fins i tot la parròquia, difícilment pot ser autosuficient. Necessitem enfortir obres, arxiprestats i zones pastorals,

compartir responsabilitats i articular els carismes dins de l'Església particular. La xarxa no és només coordinació; és un teixit de relacions al servei d'una missió comú on tothom entra en relació de complementarietat.

I necessitem aprendre aquesta mateixa polifonia en la nostra relació amb la societat. Nosaltres estem generant espais de trobada amb universitats, empresaris, sindicats, cristians presents en la vida política de sensibilitats diferents, el món de l'art i de la cultura. No pretenem que tothom acabi pensant igual. Es tracta, abans, de recuperar la possibilitat d'escoltar-nos sense classificar immediatament l'altre com a adversari i de continuar estenent ponts allà on creix la temptació d'aixecar murs.

6. Formar-nos per a caminar i fer de la sinodalitat una forma de missió

L'últim repte consisteix a formar deixebles missioners, capaços de viure tot això i convertir la sinodalitat en la nostra manera ordinària de procedir.

No n'hi ha prou amb introduir una assignatura sobre sinodalitat al seminari. Hem de formar sinodalment: aprendre a escoltar, treballar amb altres, gestionar amb creativitat el desacord, compartir responsabilitats i exercir l'autoritat sense aïllar-se. Això afecta els futurs sacerdots, però també el clergat, la vida consagrada i el laïcat.

Cap model eclesial es sosté únicament mitjançant documents. Abans dels *effectus*, de les estructures i resultats, necessitem cultivar l'*affectus*: la confiança i la fraternitat que fan possible el discerniment.

A Madrid hem après una mica d'això amb *Convivium*, la nostra Assemblea presbiteral. Vam reunir sacerdots d'edats i sensibilitats molt diferents, alguns dels quals feia anys que no participaven en espais diocesans comuns. Abans d'arribar a moltes conclusions va aparèixer una evidència senzilla: necessitàvem trobar-nos. Les preassemblees per edats i la conversa en l'Esperit van ajudar a parlar no solament des de les idees, sinó des de l'experiència i també des de la vulnerabilitat. D'aquí han nascut iniciatives concretes de cura, acompanyament i fraternitat sacerdotal, però el primer fruit va ser anterior: recuperar vincles.

El seminari també ha de ser un lloc d'aprenentatge sinodal. Si després demanem a un sacerdot que escolti, treballi amb altres i discerneixi amb la seva comunitat, aquestes capacitats no poden aparèixer màgicament el dia de l'ordenació. Per això estem reforçant la relació dels seminaristes amb la vida diocesana, recuperant òrgans de participació i procurant que aprenguin des del començament a viure el ministeri dins del Poble de Déu i per al seu servei.

Però tot aquest aprenentatge perdria el seu sentit si acabés en nosaltres mateixos. Hi ha el risc de construir una Església més participativa i, tanmateix, igualment autoreferencial. La sinodalitat no és un fi en si mateixa: està ordenada a la missió. Més que dir solament que l'Església té una missió, el procés sinodal ens ha recordat que l'Església és missió. Caminem junts perquè hem estat enviats junts; escoltem i discernim per reconèixer millor on ens precedeix l'Esperit i com anunciar avui l'Evangeli.

Perquè això es pugui desenvolupar necessitem també una cultura renovada de planificació i revisió. Una Església sinodal discerneix abans d'actuar i continua discernint després: quins fruits han aparegut, a qui no escoltem i què hem de mantenir, corregir o abandonar. Per això planificació, avaluació, transparència i rendició de comptes no són afegits burocràtics; formen part d'un mode de procedir que vol romandre obert al discerniment i a la missió.

La conversió sinodal afecta les actituds, les conductes i les institucions. No n'hi ha prou amb demanar humilitat si les estructures concentren tota iniciativa; tampoc n'hi ha prou amb modificar organigrames si no hem après a escoltar i discernir. Necessitem conversió personal i institucional.

VII Conclusió: aprendre a mirar com Déu mira

Vull acabar amb una imatge que ens ofereix aquesta ciutat. Penso en la Sagrada Família i recordo amb emoció la Valentina, aquella nena cega que durant la visita del Papa explicava, mitjançant una maqueta tàctil, els detalls i el simbolisme de la Torre de Jesucrist. Una nena que no hi veu podia ajudar els qui hi veiem a contemplar millor.

La bellesa de la Sagrada Família s'aconsegueix entre molts: el geni místic de Gaudí, arquitectes, artesans, obrers, escultors, tècnics, persones anònimes, materials

humils i fins i tot aquells vidres procedents de mitges ampolles que acaben formant part d'una obra extraordinària. Potser hi ha aquí una bonica imatge de la sinodalitat: ningú sobra, ningú construeix sol i algú a qui aparentment li falta alguna cosa ens pot oferir precisament allò que nosaltres necessitem per a mirar d'una altra manera.

El vertader repte per a l'Església no consisteix a organitzar la sinodalitat, sinó en aprendre a ser una Església sinodal.

Tornem a Jonàs. No coneix els resultats ni controla el full de ruta. Déu només li demana que s'aixequi i vagi a Nínive. També nosaltres caminem sense tenir tot el mapa. Però no caminem sols ni som propietaris de la missió. L'Esperit ja actua en el seu poble, distribueix dons i ens precedeix en llocs on encara no hem arribat.

Potser la pregunta decisiva no sigui solament quines estructures hem de canviar, sinó quina Església estem generant amb la nostra manera habitual de relacionar-nos. El salt sinodal comença quan acceptem que ningú sobra i ningú basta; quan deixem de preguntar-nos únicament què hem de fer nosaltres i comencem a escoltar què està fent ja Déu en el seu poble.

La sinodalitat no ens assegura un camí sense incertesa. Ens ofereix germans i germanes amb qui discernir-ho, una Paraula que orienta, una taula que reuneix i un Esperit que continua conduint l'Església. Es tracta d'aixecar-nos, posar-nos en camí, caminar junts i deixar-nos conduir.

NOTES:

1. COMISSIÓ TEOLÒGICA INTERNACIONAL, La sinodalitat en la vida i en la missió de l'Església (2018), especialment nn. 6-7 i 70.

2. SANT JOAN CRISÒSTOM, Explicatio in Psalmum 149,2, PG 55,493.

3. SANT CIPRIÀ DE CARTAGO, Epistula 14,4, a Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum III/2, 512.

4. SANT AGUSTÍ, Sermo 340,1, PL 38,1483.

5. SANT BENET, Regla, cap. III, 1-3.

6. BARTOLOMÉ DE LAS CASAS, Historia de las Indias, llibre III, cap. IV, sobre la predicació de fra Antón de Montesinos.

7. CONCILI VATICÀ II, Constitució dogmàtica Lumen gentium, 9, 12 i 32; PAU VI, Carta encíclica Ecclesiam suam (6 d'agost de 1964), 67; FRANCESC, Constitució apostòlica Episcopalis communio (15 de setembre de 2018), 1-2.

8. FRANCESC, Discurs en la commemoració del 50è aniversari de la institució del Sínode dels Bisbes, 17 d'octubre de 2015.

9. LLEÓ XIV, intervencions sobre la sinodalitat durant el 2026 citades en el text base d'aquesta ponència: la sinodalitat com a estil espiritual, escolta en profunditat i polifonia eclesial.

10. XVI ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DEL SÍNODE DELS BISBES, Document final, 26 d'octubre de 2024, nn. 95-97: transparència, rendició de comptes i avaluació; cf. Fets 11,1-18.

11. SECRETARIA GENERAL DEL SÍNODE, com ser una Església sinodal en missió? Cinc perspectives per a aprofundir teològicament, 14 de març de 2024, Premissa; FRANCESC, Nota d'acompanyament al Document final de la XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes, 25 de novembre de 2024.

12. XVI ASSEMBLEA GENERAL ORDINÀRIA DEL SÍNODE DELS BISBES, Document final, 26 d'octubre de 2024, nn. 95-102, sobre transparència, rendició de comptes, avaluació i organismes de participació.